



Докторска програма „Кинознание, киноизкуство и телевизия“

Департамент „Кино, реклама и шоубизнес“

**ТВОРЧЕСКИ И ТЕХНОЛОГИЧНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОТГОВОРНОСТИ  
НА ОПЕРАТОРА В ТЕЛЕВИЗИОННИЯ ЕКИП**

**АВТОРЕФЕРАТ**

на дисертация за присъждане на научно-образователна степен „доктор“ по  
професионално направление

8.4. Театрално и филмово изкуство, научна специалност

05.08.03. Кинознание, киноизкуство и телевизия

Докторант: Борис Пинтев

Научен ръководител: проф. Людмил Христов

София, 2023 г.

Дисертационният труд се състои от общ обем от 177 страници и включва: въведение, четири глави, заключение, приноси, библиография и приложение с 14 интервюта с професионалисти по темата. Библиографията включва 26 източника, от които 21 на български език и 5 на английски език. В дисертацията са налични 62 броя изображения, които илюстрират определени практически-научни изследвания и изводите към тях. В дисертационния труд са използвани 56 позовавания на библиографски източници, периодични издания, видео и онлайн източници.

## СЪДЪРЖАНИЕ:

В	
Съдържание на дисертационния труд	6 стр.
А	
Цели и изследователски задачи	10 стр.
Ф	
М	
Резюме на дисертационния труд	14 стр.
Заключение и приноси	24 стр.
в	
д	
и	
л	
п	
р	
и	
я	
м	
в	
ч	
и	
стр.	
о	
с	
и	
з	
и	
стр.	
е	
д	
в	
м	
и	

## ВЪВЕДЕНИЕ

С навлизането на дигиталните технологии в аудиовизуалния свят – киното и телевизията, се разшири и обогати възможността за пресъздаване на реалността с визуални и творчески похвати за малкия екран. Скоростта на развитието на комуникационните и информационните технологии разнообрази платформите за разпространение на аудиовизуално съдържание. Новините и отразяването на най-актуалното, “от мястото на събитието” станаха неизменна част от ежедневието на зрителите и на потребителите на интернет – новото конструирано пространство, което вече е неизменна част от живота. Именно отразяването на кризисни новини, бедствия, конфликти и събития е едно от ключовите и най-разпространявани съдържания, както от телевизионния екран, така и в интернет платформите.

Разработката на този дисертационен труд има за цел да опише в детайли професията на телевизионния оператор, както и да докаже твърдението, че работата в отдел „Новини и актуални предавания и спорт“ далеч не е толкова лесна, колкото изглежда за мнозина, а е плод на поредица от важни професионални решения и предизвикателства. Тук са изложени и представени чрез конкретни реални примери работата на българския телевизионен оператор в контекста на национални и международни новини и кризисни събития, на база на професионалния творчески опит на автора на дисертацията в продължение на последните две десетилетия.

В конкретика ще се разгледат предизвикателствата пред работата на снимачния екип по време на природни бедствия (земетресения, наводнения и др.), военни конфликти и размирици, терористични атаки и световна пандемия.

Важно уточнение е, че настоящата разработка няма за цел да противопоставя и квалифицира операторите спрямо сферата на творчеството им – кино-оператори, оператори от телевизията, оператори, квалифицирани в снимането основно на рекламни форми, музикални формати, шоу програми или оператори, работещи основно в студийни комплекси. Всеки един от изброените по-горе професионалисти има пред себе си една единствена задача, която трябва да го води напред – да умее да постига визуален разказ с помощта на светлината. И независимо от трудностите и предизвикателствата на професията, да отстоява и да не отстъпва от правилата на професията.

Конкретно по темата за подходите при предизвикателствата и отговорностите пред българските снимачните екипи при отразяването на извънредни събития в научната литература не се срещат много книги и анализи в нашата, а и в световната литература. Като анализи и разширени изследвания правят впечатление книгите и трудове на операторите проф. Любомир Халачев, д.н., проф. д-р Теодор Янев, проф. д-р Мартин Димитров, доц. д-р Емил

Рашев и неговия син д-р Андрей Рашев. В задълбочени свои изследвания те споделят своя опит, а така също и представят чужди тези и твърдения на професионалисти от гилдията. В дисертационния труд присъстват лични истории и разсъждения с примери за опита, натрупан на „терен“ и буквално на бойното поле, на едни от най-изявените журналисти на България. Иван Георгиев, журналист и водещ в национална телевизия БиТиВи, Георги Тошев, журналист и продуцент, Светослав Иванов, журналист и водещ на предаването „120 Минути“ по БиТиВи, Николай Дойнов, журналист и водещ на централните новини на НОВА Телевизия, Георги Милков, признат международен журналист и водещ. Не на последно място, разбира се, с интервюта са представени и тезите на нежните лица с неповторим боен дух, едни от най-смелите репортери с които съм работил - д-р Генка Шикерова и д-р Десислава Ризова, както и безкомпромисно коректната д-р Кристина Баксанова, журналист и главен редактор на „Международен отдел“ в БиТиВи и преподавател в СУ „Климент Охридски“.

В този труд се изследва темата за предизвикателствата и трудностите преди, по време и след снимки. Обръща се специално внимание върху планирането и подготовката за снимки и избора на техника, какво е важно да се знае, когато сме на терен и за какви трудности и предизвикателства трябва да са подготвени снимачните екипи. В труда се обобщават множество полезни практики и лични наблюдения, с които са обобщени и са систематизирани творческите и техническите предизвикателства пред българските снимачни екипи.

## **СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД**

### **“Творчески и технологични предизвикателства и отговорности на оператора в телевизионния екип (отразяване на извънредни ситуации)”**

<b>ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД</b>	<b>4 стр.</b>
<b>ГЛАВА I. Творчески и технологични предизвикателства и отговорности на оператора в телевизионния екип</b>	<b>15 стр.</b>
1.1. Организационни предизвикателства и отговорности	16 стр.
1.2. Логистични предизвикателства и отговорности	17 стр.
1.3. Физически предизвикателства	21 стр.
1.4. Емоционални предизвикателства и отговорности	21 стр.
1.5. Други предизвикателства и отговорности	23 стр.
<b>ГЛАВА II. Конкретни примери за работа на снимачния екип при отразяване на извънредни събития</b>	<b>54 стр.</b>
2.1. Таксим, Турция	55 стр.
2.2. Беслан	59 стр.
2.3. Пандемията КОВИД-19	60 стр.
<b>ГЛАВА III. Технически средства, оборудване и предизвикателства при заснемането</b>	<b>69 стр.</b>
3.1. Трудности при заснемаме на интервю (синхрон) и използването на скрита камера	69 стр.
3.2. Техническо предизвикателство - технически ограничения и технически трудности при снимането на интервю в непозната (враждебна) среда	77 стр.
<b>ГЛАВА IV. Визуални моменти от творческия процес на снимачния екип при отразяване на извънредни събития</b>	<b>89 стр.</b>
<b>ПРИНОСИ</b>	<b>117 стр.</b>

## **ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

119 стр.

## **ПРИЛОЖЕНИЕ - Интервюта с професионалисти,**

122 стр.

### **отразявали извънредни и кризисни събития**

- Интервю с Иван Георгиев – журналист и водещ в телевизия БиТиВи
- Интервю с д-р Генка Шикерова - разследващ журналист, водещ и преподавател
- Интервю с Ладислав Цветков – мултимедия репортер в БиТиВи
- Интервю с Николай Дойнов – журналист и водещ емисия Новини на НОВА телевизия
- Интервю с д-р Десислава Ризова – журналист в БиТиВи
- Интервю с Георги Тошев – журналист, водещ и продуцент
- Интервю с Георги Милков – журналист и телевизионен водещ
- Интервю с д-р Кристина Баксанова – журналист, главен редактор “Международни новини” в БиТиВи и преподавател
- Интервю с Александър Марков – журналист в БНТ
- Интервю с Андрей Рашев – отговорен оператор в БиТиВи и преподавател
- Интервю с Добромир Иванов – отговорен оператор в БиТиВи
- Интервю с Марсел Херман – оператор, консултант, Германия
- Интервю с д-р Николай Колев – журналист и преподавател
- Интервю със Светослав Иванов – журналист и водещ на предаването “120 минути”

## **БИБЛИОГРАФИЯ**

175 стр.

## АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА ТЕМАТА

В дисертационния труд се очертават основните умения, техники на работа, отговорностите и принципи на работа в телевизионния екип за българска национална телевизия - от поставянето на задачата, през трудностите до намиране на проверена и достоверна информация, „обличането“ ѝ в кадри, за да дойде времето и за монтаж, а след това и излъчване и разпространение. Акцентира се върху ролята на репортера и оператора, отношенията репортер-оператор, за основните професионални умения, с които се преодоляват трудностите и лишенията в работата на телевизионните работници. Дейността на телевизионния оператор е квалифицирана като една от най-тежките професии. В подкрепа на всички тези констатации в този труд намират място и свидетелствата и обобщените интервюта на утвърдени български професионалисти.

Нашата основна задача като журналисти и оператори е да задаваме въпроси, да проверим информацията от повече източници и да представим визуално фактите, а не интерпретации и мнения. Да представим на зрителите всички гледни точки, а не да заемаме страна. Достоверност, точност и обективност - към това точно се стремим всеки път, когато разказваме истории. А това е доста сложно в съвременната медийна ситуация, в която светът преживява поредица от кризи през последните години – от голямата финансова криза, анексирането на Крим от Русия, Брекзит, световна пандемия, войната в Украйна. Така международният ред се размества и създава неяснота и несигурност, което още повече подчертава необходимостта от това аудиторията да получава отговори на непрекъснато изникващите нови въпроси. От друга страна, във времена на кризи и нестихващи конфликти работата на журналиста става все по-трудно. Защото работата на снимачния екип е отговорност, отговорност е да боравиш със словото и да служиш на обществото - информираме и образоваме, като разказваме истории и показваме различни несправедливости и кризи.

В този труд се разглеждат и анализират случаи от моя личен опит като професионален телевизионен оператор, който се основава на близо 25 години работа основно в направлението новини, публицистични предавания и документални филми. Като специфично развитие на професионалното отразяване на събития е изведена една от водещите сфери – именно отразяването на кризисни ситуации в национален и международен план. Тук се включват всички видове военни конфликти, зони на напрежение, бедствия, форсмажорни ситуации и пандемията от Ковид 19.

На базата на този 25-годишен опит в телевизията в този труд се отличават няколко основни вида предизвикателства и ключови отговорности пред снимачните екипи във връзка с работата по отразяване на събития и процеси в страната и чужбина, които са разгледани



детайлно в първите глави. В отделна глава се проследяват техническите средства и необходимо оборудване за реализацията на един репортаж, както и спецификата при работа със скрита камера. В четвърта глава с поредица от визуализации на творческия процес по време на работа на терен от най-горещите кризисни точки, се представят предизвикателствата пред телевизионните екипи, които остават скрити за аудиторията.

Проблемите, свързани с работата на телевизионния оператор, са толкова много и различни. Предизвикателствата в нашата професия изникват всеки ден и това да намериш правилното решение, често пъти под напрежение, заради спецификата на работния процес, изисква едновременно умения, воля и характер. Можем да допълним този списък като добре структурираните от проф. д-р Мартин Димитров качества, които трябва да притежава всеки оператор, а именно: “задълбочени технически познания, физическа пригодност към всякакъв вид усилия и предизвикателства, способност за мигновена реакция, гарантиране на качеството на крайния визуален продукт<sup>1</sup>“.

Искам да подчертая, че този труд няма за цел да пренаписва правила и схеми, а да доразвие и запълни тези „празни страници“, когато говорим за предизвикателства и отговорности на българския телевизионен оператор в тези нови, бурно променящи се времена. Защото в момента технологичният прогрес в последните 20-30 години даде в ръцете на всеки потребител достатъчно качествени камери, микрофони, канали за разпространение на огромни полета от текст, изображения, аудиовизуални материали, непосредствен достъп до многомилionна аудитория. Да не говорим, че живеем в динамични времена, в които техниката се развива с часове, а изкуственият интелект започва да налага тенденцията за роботизиране и максимално елиминиране на човешкия фактор, а с това и максималното елиминиране на човешките грешки. От няколко години вече изкуствен интелект се ползва за писане на новини – за борсова информация и спортни новини и то от утвърдени източници, сред които Асошиейтед Прес, Блумбърг, Ройтерс. Алгоритмите се усъвършенстват и към днешна дата имат потенциала да поемат много от рутинните дейности при направата на новинарска емисия, но не и на заснето новинарско съдържание, защото работата на телевизионния оператор на „терен“ няма как да бъде изпълнена от роботизирана камера или поне не в тази точно роля, която се изследва в настоящия дисертационен труд. Светът е различен и ние сме длъжни да настроим „камерите“ си за Новото време.

---

<sup>1</sup> Димитров, Мартин. „Репортажът -художествен и информационен фактор във филмовото изкуство“, стр. 96

## ЦЕЛИ И ИЗСЛЕДАВАТЕЛСКИ ЗАДАЧИ

Цел на настоящата дисертация е на първо място тя да обобщи всички натрупани практически знания, за да послужи на тези, които се занимават или искат да се занимават с тази професия. Има много издания, посветени на киното, по-малко за телевизията и наистина почти оскъдна информация за работата на съвременния телевизионен оператор. В толкова динамично време живеем, че написаното преди 15-20 години звучи толкова остаряло и дори леко наивно. Тук не говоря за правила и схеми, които са базисни и са валидни и днес, а по-скоро за новите тенденции в телевизионното производство. „Именно компактността е в голяма полза за работата на телевизионния оператор, който в повечето случаи трябва да действа сам на терен и често трябва да се подготвя изключително бързо, например за интервю с важен политик или пък в динамична среда, където всяка секунда е ценна. В сравнение с техниката само преди 10 години, когато бе немислимо да се снима при слаба светлина или с компактна техника, която да не привлича внимание. Днес операторът има почти неограничен избор от камери, аксесоари и средства, с които да има свобода за работа във всички условия<sup>2</sup>“ обобщава и д-р Андрей Рашев, отговорен оператор в БиТиВи и преподавател в НАТФИЗ „Кръсьо Сарафов“, който успешно защитава тезата си в своя труд „Компактни технологии в съвременната дигитална кинематография“.

Липсата на достатъчно преведени чуждоезични издания, свързани с новости в областта на телевизията и медиите, ни поставя в сложна ситуация. Да, имаме на разположение интернет, но в този „океан“ от информация е трудно да се отсее полезното и актуалното от вехтото и маловажното. Особено, ако сега навлизаш в професията.

---

<sup>2</sup> Рашев, Андрей. Приложение.

## ОБЕКТ И ПРЕДМЕТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

През последните години медиите много се промениха, като за това причините са многопластови и не толкова ясно диференцирани. В това „море“ от информация и темповете, с които се развиват медии и технологии, е изключително трудно да се прогнозира футуристичното бъдеще и как ще „медиаморфозира“<sup>3</sup> то само след няколко години.

Сред основните принципи на телевизията да информира, образова и забавлява сега трябва да добавим и това да намери мястото си в „мрежата“. Има не един и два примера за това как от средство да информира и формира общественото мнение, телевизиите бяха превърнати в средство за контрол, манипулация и налагане на мнения и решения от силните на деня. Традицията да седнеш пред телевизора с дистанционното в ръка и да гледаш, това което ти предлага съответната програма отстъпва място на избора сам да определяш съдържанието и то от всяка една точка на света. Но мястото за традиционните медии остава именно заради нарастващата нужда от качествена и обективна журналистика във време, в което ни заливат с фалшиви новини .

**Обект на изследването** са репортажи, живи новинарски включвания, кратки документални сюжети, излъчени в поредицата БиТиВи „Репортерите“, както и репортажи от „горещи“ точки, разследващи материали, интервюта с популярни личности от България и света. Разказът за всеки от посочените примери ще бъде от първо лице, тъй като зад всеки пример от настоящия труд стои името на автора на дисертационния труд. Изключение ще бъдат само разказите на моите колеги, които съм потърсил, за да допълнят и обогатят този анализ, които са изложени в Приложението.

## МЕТОДОЛОГИЯ

Методологията на настоящото изследване е смесена – освен лични наблюдения и практически изводи, в него се налага чисто контентен анализ, като основно място в методологията се отделя на проведените интервюта с утвърдени колеги от професията, които лично познавам и с част от тях работя в екип от години.

---

<sup>3</sup> Думата медиаморфоза е измислена от американския теоретик и практик Роджър Фидлър. Тя описва преминаването на съвременната журналистика в ерата на глобалните комуникации и интернет: „Медиаморфозата е трансформация на средствата за комуникация, обикновено протичаща под въздействието на сложни взаимодействия между осъзнати нужди, конкурентен и политически натиск, социални и технологически нововъведения. Медиаморфозата не е толкова теория, колкото обобщен начин на мислене за технологичната еволюция на средствата за комуникация.“

Това са журналистите Иван Георгиев - журналист и водещ в телевизия БиТиВи, както и д-р Кристина Баксанова, също дългогодишен служител на телевизията, а понастоящем завеждащ международния отдел на БиТиВи. Допълнително, като ценен опит на доказани професионалисти, тук са включени и проведени интервюта и разговори с оператора и преподавател д-р Андрей Рашев, разследващия журналист д-р Генка Шикерова и многократно награждавания германски колега оператор от ZDF Марсел Херман. И не на последно място, има включено проучвателно интервю с колегата Ладислав Цветков - мултимедия репортер в телевизия БиТиВи.

За да допълнят и обогатят общата методологическа рамка на този труд прилагам и мнението на още колеги от водещите телевизии в България (БиТиВи, БНТ и Нова телевизия) - д-р Десислава Ризова, д-р Николай Колев, колегите Георги Тошев, Светослав Иванов, Георги Милков и операторът Добромир Иванов, който е отговорен оператор на различни телевизионни програми.

Примерите и анализите към изведените обобщения в настоящото изследване са изцяло на базата на личен професионален опит при отразяване на някои от водещите събития в региона и света през изминалите 25 години. В този смисъл всички оценки и заключения са крайно субективни и повлияни от реални хора, събития и процеси, както и от наблюденията ми върху развитието на медийната среда в този период. Още повече, че за пръв път ще бъде направен опит за представяне, обобщение и анализ на работата на български снимачен телевизионен екип при отразяване на международни събития, конфликти и бедствия, световната пандемия КОВИД-19.

За да бъде този труд още по-полезен, освен общодостъпната налична литература по тази тема, са зададени въпроси, свързани с отговорностите и предизвикателствата в професията на колеги, които имам шанса да познавам и работя с тях в екип. Зададени са въпроси към колеги оператори за техния опит и проблемите, с които са се сблъскали по време на изпълнение на служебните си задължения. Потърсено е и мнението на чуждестранни колеги оператори, работещи за големи новинарски канали.

## РЕЗЮМЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В ГЛАВА I. Творчески и технологични предизвикателства и отговорности на оператора в телевизионния екип при отразяване на събития от страната и чужбина е наистина обширна и се представя само с помощта на конкретни примери, които са изложени в този дисертационен труд. Тук са изложени природни бедствия - опустошителните земетресения в Хаити и Непал, както и поредица от политически “бедствия” - последните президентски избори в Съединените щати, Брекзит. Внимание е обърнато и на терористичните атаки – в Беслан и в Париж, Коледния базар в Берлин. В текста се разглеждат и събития като първите големи протести в Украйна през 2014 г., Майдана, както и Сирия през 2019 г. или първите антиправителствени протести в Истанбул, започнали като екопротест и прераснали в политически.

За целите на настоящия труд в тази глава са систематизирани разделение и обобщение на предизвикателствата на няколко основни вида, като са отличени 5 основни вида предизвикателства и 5 основни вида отговорности пред снимачните екипи във връзка с работата по отразяване на извънредни събития и процеси в страната и чужбина:

### **Видове предизвикателства:**

1. Организационни
2. Логистични
3. Емоционални
4. Физически
5. Други

### **Видове отговорности:**

1. Към публиката
2. Към “героите” на нашите телевизионни разкази
3. Към членовете на снимачния екип
4. Към професията
  - 4.1 Журналистическата гилдия
  - 4.2. Медийната организация
5. Други

Всички тези систематизирани предизвикателства и отговорности са представени посредством конкретни примери от някои от водещите събития в региона и света през изминалите 25 години.

На първо място са разгледани Организационни и Логистични предизвикателства и отговорности. След което идват ред и на Физическите предизвикателства - умората, липсата на сън, храна, вода, неблагоприятните климатични условия – като горещини, студ, поройни дъждове. Всичко това често остава скрито от публиката, но е част от ежедневието на журналистическата работа. И на последно място, но не по важност, това са Емоционални, като този вид предизвикателства са сред най-подценяваните, а те се натрупват с времето и често водят до развитие на постоянни синдромни състояния у хората в нашата професия.

- **избор на история и намиране на събеседници** - винаги се водим по това, какво искат зрителите да видят. Практиката показва, че българската аудиторията за щастие е любопитна, интересува се и за нея е важно това какво се случва по света.
- **кореспонденция и изготвяне на план за снимки** - понякога уговарянето на събеседници и изготвянето на снимачен план отнема седмици, а понякога дори месеци. Процесът е дълъг и за сметка на това не винаги има щастлив край.

### Логистични предизвикателства и отговорности

- **логистика и транспорт** - в зависимост от това къде планираме да снимаме се налага да подготвяме различни документи:
  - \*визи - ако съответната държава изисква това от нас
  - \*акредитации - както и за всяко по-голямо събитие, така и за избори, конференции, срещи на високо равнище, различни видове официални посещения, без този документ няма да имаме осигурен достъп и съответно няма да можем да свършим никаква работа.
  - \*Разрешително за снимки – изготвяне на документ, съдържащ цялата снимачна техника, която ще е необходима за планираните снимки. Допълнително, ако пътуването е извън европейския съюз е необходим застрахователен документ (АТА карнет). Разрешителните за снимки в повечето от случаите се заплащат. Разрешително е необходимо за снимки на обекти със специален режим, както и за снимки с дрон.
  - \*Настаняване - по възможност близо да събитието, комуникативно място, добра интернет връзка. Това да можем да сме на пешеходно разстояние от местата ни за снимки е също важно, защото ни спестява време, а и пари за транспорт.
  - \*Транспорт – самолетни билети, транспортни връзки, кола под наем, на места, където е необходимо и шофьор (Индия, Азербейджан, Непал, Хаити, Северна Ирландия)
  - \*Преводач – от ключово значение за някои места по света.

Предварителната организация играе ключова роля в изпълнението на служебните ни задължения, макар винаги да сме притиснати от срокове за изпълнение. Съществува погреш-

ното разбиране, както сред обикновените зрители, така и в академичните среди, че телевизионните наративи са резултат основно от импровизация. Това е много далеч от обективната реалност. Предварителната подготовка обхваща всеки възможен детайл, който може да е съобразен – всички кадри, интервюта, атмосферен звук, осветление, технически средства, логистика и устойчивост на екипа на снимачния терен (фактическата възможност да съществува и работи в определена точка за определен период от време), както и емоционалната и физическа готовност на всички членове на екипа. И тази предварителна подготовка абсолютно винаги е решаваща за крайния резултат от работата на екипа.

Понякога цялата тази организация се случва по време на самото пътуване, но това е когато говорим за абсолютна извънредност – бедствия, катастрофи, атентати.

По отношение на **физическите предизвикателства** е ключова издръжливостта и възможността за концентрация и реакция в изключително напрегнати срокове. Емисията новини започва винаги в точен час и това е едно от най-натоварващите задачи пред екипа - винаги се работи под час и времето е разпределено до минути. Без добра подготовка, подходящата техника и натрупания през годините опит реализирането на снимки е почти невъзможно.

### **Емоционални предизвикателства**

Няма как да останем равнодушни при срещите ни с хора, които са загубили близък човек при катастрофа, терористична атака или природно бедствие. Срещите ни са болезнени за тях, но също и за нас, колкото и да не ни личи. А на нас не трябва да ни личи. Защото ние сме там, за да покажем тяхната емоция.

Друг пример е и когато ни се налага да снимаме хора в неравностойно положение или семейства, които бягат от военни конфликти и търсят спасение за децата си. Емоциите са много силни и винаги трябва да се опитваш да ги потиснеш, за да си свършиш професионално работата.

### **Други предизвикателства**

Само до преди няколко години изглеждаше немислимо да си представим, че днес вече всеки с телефон в ръката ще може да се нарече оператор или фоторепортер, а от обикновен читател и потребител на информация вече имаме толкова много „журналисти“ и „редактори“. Шансът на всеки нов в мрежата да се докаже е по-голям от всякога. С телефон в ръката – любителски и почти на шега всеки е готов да се включи „на живо“, от която и да е точка на света и да участва в новата интерактивна игра „Аз журналистът“. Всеки иска да е част от „програмата“, а професионалистът се нуждае повече от всякога от нови умения, ако иска да

остане в „играта“. Когато светът се дигитализира с такава бясна скорост и нищо не е в състояние да го спре, жизнено важно става да запазим традиционната журналистика.

Но дали всички искат това? В настоящата реалност, на все по-ярки и по-чести атаки срещу медийната институция и нейните представители, журналистите носят ежедневната и историческа отговорност по запазване и издигане авторитета на журналистиката и журналистите. Този акт може да бъде изпълняван чрез:

- Неотлъчното следване на високи професионални и етични стандарти;
- Обективност;
- Безпристрастност;
- Самоуважение;
- Изискване на уважение от събеседници и обекти на разследвания, репортажи и документални филми;
- Спазване на „хигиена“ в отношенията с официалните власти и техните представители;
- Взаимна подкрепа между колеги (членове на екипа и представители на различни медии) – особено при отразяване на извънредни събития, свързани с рискове за сигурността и здравето на снимачните екипи, ограничени възможности и срокове за транслиране на видео съдържание, работа във враждебна среда.

На лице е вече и тенденция да се създават онлайн телевизионни канали. Журналистиката, поне в рамките на новината и кратката информация вече не е и все повече няма да е само дело на професионални репортери по обективни причини. Няма никакво съмнение, че професионален екип дава съвсем друго качество.

Създавайки медийно съдържание, прекрачвайки прага на телевизионния нюзрум, всички членове на снимачния екип (без изключение), както и в по-общ смисъл – всички служители на медийната организация, носят отговорност за издигането на престижа на журналистическата професия. Този акт може да бъде изпълняван чрез гореизброените, а именно:

- Неотлъчното следване на високи професионални и етични стандарти;
- Обективност;
- Безпристрастност;
- Самоуважение;
- Изискване на уважение от събеседници и обекти на разследвания, репортажи и документални филми;
- Спазване на „хигиена“ в отношенията с официалните власти и техните представители;
- Взаимна подкрепа между колеги (членове на екипа и представители на различни медии) – особено при отразяване на извънредни събития, свързани с рискове за сигурността и здравето



на снимачните екипи, ограничени възможности и срокове за транслиране на видео съдържание, работа във враждебна среда. Тя на свой ред може да бъде:

- 1) чужда езикова среда;
- 2) ситуации на извънредно положение;
- 3) обществени и/или институционални настроения срещу журналисти;
- 4) събиране на големи групи от хора, подвластни на психологическите характеристики

**В ГЛАВА II. Конкретни примери за работа на снимачния екип при отразяване на извънредни събития**, като са преведени три конкретни събития – протестите на площад Таксим, Турция, 2013 г., терористичният акт в Беслан, 2004 г. и работата на снимачните екипи по време на Пандемията КОВИД-19.

Трите събития са медийно отразявани при засилен интерес и работата по тях е в изцяло “враждебна среда”, което е представено в дисертационния труд с конкретни детайли за справяне в екстремни ситуации.

В ситуация на свръхочаквания от аудиторията, от обикновените хора до хората на най-високи позиции, по време на представените примери за работа на снимачните екипи не просто се налага да предадат точно и достоверно информацията. Те трябва да се справят в изключително критична и животозастрашаваща ситуация за самите журналисти и оператори.

Например в ситуация като КОВИД 19, на всички се налага да променят изцяло своите навици и ежедневието. Ако за някои професии беше достатъчно да си останат вкъщи и с личните си лаптопи да продължат работа от вкъщи, то за телевизионните работници остана огромната тежест и отговорност да бъдат този филтър, който да пречисти и да поднесе на своите зрители и читатели най-точна и проверена информация.

И именно чрез описаните в дисертационния труд примери се налага тезата, че хората повече от всякога се нуждаят от отговори на въпроси – страх, безпомощност, тревожност, променената среда напълно различна от познатата ти зона на комфорт. В изследването – освен чисто практичната професионална страна на отразяване на събитията се коментират и новите, наложени професионални стандарти и спецификата на работа под стрес.

#### Професионалните стандарти по време на пандемия

Конкретно по време на пандемия, най-голямото предизвикателство за медиите обаче е да стоят на страната на етичните професионални стандарти и на страната на гражданите, които повече от всякога имат нужда от тях, заради социалната изолация. Най-големият проблем за журналистите в момента е да стоят в зоната на обективността – еднакво далеч от паниката и подценяването на ситуацията.

Като обичайна част от медийното съдържание станаха излъчванията на живо на всекидневните брифинги на Националния кризисен щаб или пък извънредните пресконференции на кабинета, които се превърнаха в повод за остри критики към журналистите и качеството на въпросите, които задават те.

В някаква степен основен източник на информация за мерките и всичко, което се случва около разпространението на коронавируса са именно ежедневните брифинги на оперативния щаб, които се отразяват и публично.

## Работа под стрес

Всички телевизионни екипи работят под стрес, заради извънредните часове работа и умората, заради притеснението от зараза и желанието освен себе си да защитят и близките си. Справянето е свързано и с опита, а също и с информираността на журналистите и телевизионните екипи как да се предпазват. Те не могат да си позволят да се оплакват.

Ролята на медиите в условията на криза винаги е изключително важна, защото тяхната мисия е да държат хората информирани за всичко, което се случва около тях и да отговарят на важните въпроси, които вълнуват обществото.

**В ГЛАВА III: Технически средства, оборудване и предизвикателства при заснемането** - проследяват се трудностите по време на заснемане на интервю и използването на скрита камера, както и предизвикателството на технически ограничения и технически трудности при снимането на интервю в непозната (враждебна) среда.

Най-разнообразни по своя характер могат да се окажат трудностите при заснемане на интервю. Независимо дали говорим за снимки в интериор или екстериор трудности несъмнено изникват всеки път. Когато си в контролирана среда (студио или предварително подготвено място за снимки /сет / за оператораът с опит не е проблем в рамките на няколко минути да подреди портретно осветление, било то за един или двама събеседници.

Когато говорим за пътуване в чужбина изборът с каква снимачна техника и осветление ще работиш зависи и от това къде ще пътуваш и с какъв екип. Често пъти се налага да бъде изготвен предварително списък с необходимата техника, за да може да бъдат и издадени и съответните разрешителни за снимки. Отделно от това, когато превозваме техника извън Европейския съюз е необходим и така наречения АТА карнет, в който е описана наличната техника и е сам по себе си застрахователен документ в случай, че нещо се случи с техниката. Обикновено телевизионния екип е от двама души - репортер и оператор. Тук не говорим за екипи на световните новинарски канали, които съм срещал на събития по света и които могат да си позволят лукса да пътуват с няколко камери, осветителна и всякакъв друг вид техника, достатъчна да осигури пълен комфорт на работещите „на терен“. Трябва да се имат предвид толкова много обстоятелства преди да избереш с каква техника и осветление ще работиш. Когато си наясно с предварителния снимачен план можеш да прецениш необходимата техника.

Снимането на интервю в непозната (враждебна) среда е предизвикателство поради няколко факта:

1. Избор на гледна точка и ракурс
2. Времеви предизвикателства
3. Климатичните особености
4. Комуникацията с хората – ние винаги сме им интересни на хората около нас, заради спецификата на работата ни, а особено в Индия, където хората са доста любопитни нещата на моменти излизаха извън контрол. Самата комуникация с човекът, когото записваме - как и къде точно да застане, на къде да гледа и на къде не, на какъв език ще се води интервюто, защото е много важно за оператора да е наясно с това какво казва събеседника, за да може адекватно да реагира при смяна на плановете.

По принцип най-добре е да запишем някого, когато той е седнал. Всъщност по-голямата част от интервютата се снимат именно по този начин. “Интервютата със събеседник, който е седнал, са най-лесни. Когато човекът е в седнало положение, можеш спокойно да сетнеш камерата на статив, да натиснеш копчето за запис и да проведеш задълбочен разговор”, обобщава Рич Андървуд.<sup>4</sup>

1.1. Изборът на гледна точка спрямо фона и светлината. В повечето случаи интервютата в Индия бяха на открито, на първо място, защото искахме да показваме къде сме, а и поради факта, че чисто монтажно по-късно щеше да ни е трудно да монтираме кадри във-вътре-вън. Тук включвам и още една особеност - да изберем хем тихо и в същото време разпознаваемо място, където да запишем синхроните. В Индия това да намериш тихо място е наистина много трудна задача. В различните часове на деня и според светлината трябваше така да позиционираме събеседника ни, че хем да се чувства удобно и комфортно, хем от друга страна да се си осигурили всички предпоставки за качествен запис - добър композиционно и тонално композиран кадър, точна бленда и необходимо фокусно разстояние и разбира се условия за „чист“ запис на звука.

1.2. Липсата на статив не позволяваше използването на дългофокусна оптика, поради което в повечето случаи се налагаше да бъда по-близо до обекта на снимки, което от своя страна пък доведе до изображение с по-малка дълбочина на рязкост. Но това от своя страна ни даде по ясна картина и възможността да знаем къде се развива действието към момента на записа на интервюто.

Към днешна дата от технологична гледна точка нещата стоят по съвсем различен начин.

---

<sup>4</sup> Underwood, Rich. Roll! Shooting TV news : views from behind the lens, pp. 201

Освен че са с намалено тегло и размер, новите камери дават и още едно допълнително предимство – различна, близка до киното визия, а не тази на познатото традиционно телевизионно предаване.

2.1. Притиснати времево заради спазване на конкретен снимачен план винаги е било едно от основните предизвикателства пред екипа. Когато говорим за новини сроковете те са безпощадни, защото новинарските емисии са с фиксиран час и на практика зкъснение не може да съществува.

Трудности с придвижването от точка А до точка Б понякога е истинско предизвикателство. Часовата разлика, при работа в отдалечените части на света, играе основна роля.

3.1 Умората, липсата на сън, храна, вода, неблагоприятните климатични условия – като горещини, студ, поройни дъждове. Всичко това често остава скрито от публиката, но е част от ежедневието на журналистическата работа. Трудна задача е да предвидиш какво ще е времето, но можеш поне да си по-добре подготвен. Често се налага да работим в наистина много тежки атмосферни условия и винаги на първо място стои въпросът как да транспортираме и запазим техниката от неблагоприятните атмосферни условия.

Владеенето на съвременни операторски похвати и техники безспорно е това, което ще отличи работата на добрия телевизионен оператор, но това не е достатъчно. Спокоен, балансиран и въздържан, с отношение и разбиране към проблема и отнасяйки се с цялото уважение към героите на репортажа. Това ще направи работата на оператора прецизна и коректна, отличаваща се. И най-важното да не забравяме, че ние работим за зрителите ни. Ние сме техните очи и уши, на местата, където те не са били и трябва да им предадем това, което те искат да знаят. Да бъдем полезни на аудиторията и да повишим нейната информираност и култура.

При отразяване на събития и процеси у нас и в чужбина сме изправени пред редица трудности. И това да си в точния момент, на точното място е решаващо. Защото на едно и също събитие всеки колега ще даде своя поглед, но този който ще бъде запомнен е „различния“ поглед. Но до него трябва да достигнеш. Няма как да се случи това обаче, ако нямаш предварителна подготовка, бързи и точни действия, съобразителност и интелект.

**В ГЛАВА IV. Визуални моменти от творческия процес на снимачния екип при отразяване на извънредни събития** за първи път са представени 40 фотографски изображения, които са направени по време на отразяването на различни събития и са от личната ми

практика. Тези “бекстейдж” фотографии са допълнени с описания и конкретни примери и изводи за спецификата на работата и за предизвикателствата, пред които се изправя всеки един снимачен екип по време на работата си в извънредни обстоятелства или ситуации.

Всички представени фотографии, които обхващат един голям период от време имат за цел да добавят визуално-документална стойност на този труд. Те излизат от рамката на изследвания период в труда, но дават най-ясна представа за работата на телевизионния оператор, чиято работа е нищо повече от едно голямо, дълго, изпълнено с предизвикателства пътуване във времето и неговото документиране. И въпреки, че технологиите толкова ни промениха, до степен, че ни накараха дори да се страхуваме от тях, има някои неща, които си остават релевантни за професията и всеки без да се замисля, инстинктивно се придържа към фундаментални истини, оформили професията.

В тази глава са представени една малка част от професионалните ми спомени, но не просто като снимки-сувенир от безбройните пътувания по света, а в подкрепа на тезата ми в този труд. Правейки това с ясното съзнание, че излизам от рамката на академичния наратив, но вярвайки, че то този начин тезата би изглеждала наистина още по-разбираемо, логично и прецизно поднесена и най-важното с идеята този текст да бъде полезен. Снимките, които допълват казаното до тук илюстрират доказателствената част на този труд.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Успешната реализация на телевизионния оператор в условия на извънредни новини или на „горещи“ точки изисква многостранна подготовка, която да води до взимането на правилни решения в ключови и критични моменти от работата “на терен“ или по време на подготовката за нея, в случаите, когато има възможност за подготовка. Научен труд, учебник, наръчник или книга, които да обобщават всички възможни предизвикателства и техните възможни решения, видно от цитираните и анализирани до сега в тази разработка реални професионални примери, не е възможно да съществува. Основната причина е защото средата, в която работим е вечно и постоянно променяща се. Само един пример - условията за работа в Република Турция днес не могат да се сравняват с тези от преди 10 години. До голяма степен натрупаният професионален опит при отразяването на т.нар. „Революция Таксим“ от пролетта на 2013 година в Истанбул днес би бил невъзможен, заради факта, че след унищожителното земетресение в област Кахраманмараш от февруари 2023 година турските власти въведоха специален визов и акредитивен режим за чуждестранните журналисти, които работят на територията на Турция. Това означава, че отразяването на новини от журналисти без предварително знание и средносрочна подготовка – тоест – без необходимите документи, вече официално е нарушаване на законови разпоредби и е обект на основателно преследване от местните власти в Турция. С други думи – сформирането и изпращането на снимачен екип при първа информация за извънредно събитие на територията на съседната ни страна вече е невъможно в рамките на само няколко часа, ако предварително членовете на екипа не кандидатстват и не подновяват на всеки три месеца (колкото е максималната дължина на работната журналистическа виза за Турция) своите документи в съответствие със законовия и регулаторен режим в Република Турция. Допълнителният процес по акредитация за определено събитие, който отнема технологично време от няколко дни след получаването на работна журналистическа виза, също поставя под дълбоко съмнение способността ни да реагираме на извънредни събития в тази страна. И това е само един пример за вечно променящата се среда.

В този смисъл, разгледаните в настоящата разработка реални професионални примери за творческите и технологични предизвикателства и отговорности на оператора в телевизионен екип при отразяване на извънредни ситуации нямат претенцията за изчерпателност, но целят анализа и обобщаването на набор от правила, които дефинират крайна последователност от действия при взимането на решения – като свидетел на събития и процеси, оператор, журналист и член на творчески и професионален екип. С други думи –

алгоритъм, който да е приложим към безкрайно множество от професионални, творчески, естетически и етични дилеми, с които тази професионална роля ни сблъсква ежедневно.

На този фон, личният принос на автора към разгледаната и анализирана в настоящия труд проблематика може да бъде тълкуван и като своеобразна „професионална кохезия“ – във всекидневната работа като телевизионен оператор в отделите „Продукция“ и „Новини и актуални предавания“ в телевизия БиТиВи през изминалите 25 години в сътрудничество с десетки автори на телевизионно съдържание - репортери, продуценти, режисьори на пулт, видео и звукорежисьори, по огромен обем новинарски, публицистични и документални проекти, посветени на събития, процеси и наративи, на практика дефинирали съвременните реалности в България, региона и света. Както се случва и през изминалите 13 години в работата със стотици млади студенти и автори в департамент „Кино, реклама и шоубизнес“ на Нов български университет, чрез дискутирането и систематизирането на цитираната в настоящата разработка проблематика, освен всички други, съществува и осъзнатия стремеж към „приобщаване“ към професионални стандарти и практики, изградени и развивани с години на терена на телевизионната журналистика, които, както вече беше пояснено, са непрестанно надграждани.

В научната литература съществуват множество разработки, базирани на проведени научни експерименти, анализиращи въздействието на личния пример върху творческите и професионални екипи като цяло, от една страна, и върху отделните членове на тези екипи, от друга. Става въпрос за връзките между първите стъпки, взимането на решения, ангажираността на лидера в един колектив (каквото несъмнено е и всеки снимачен екип, отразяващ извънредни ситуации) и работоспособността, отдадеността и творческия устрем на и между останалите членове на екипа. Така се постига краен творчески резултат, който надхвърля далеч сборът на индивидуалните усилия на отделните членове – в практически условия именно този процес е в основата на всеки успешен снимачен проект, особено, когато се реализира във враждебна или неблагоприятна среда, каквито често предоставят локациите на извънредни събития или процеси. Така емпирично събраните доказателства в това конкретно изследване, анализирани в контекста на разгледаните в настоящата разработка аспекти на творческите и технологични предизвикателства, ни дава право да твърдим, че ролята на лидера в ситуация на извънредност, изключителност и трудност трябва да бъде водеща за телевизионния оператор. Взимането на бързи, ясни и далновидни решения под напрежение – при недостиг на време, логистични или технически препятствия, стрес, преумора, вербална или физическа агресия и т.н. – най-често са ключов фактор за успешния завършек на всеки снимачен процес. Тук идва мястото и на своеобразната професионална свързаност при контакта с останалите членове на телевизионния екип. Защото, когато



действията са подчинени на професионални стандарти, изградени и развивани с години в условия на извънредност, малкият правоъгълник на визъора е това, която единствено застава между света и собствената ни съвест. Професионалната почтеност, осъзнатата отговорност към публиката, към обектите на нашите визуални разкази, към останалите членове на екипа и медията, която представляваме, често е подценяван фактор. Но нима в определени случаи границата между реалността и нейната подмяна не се крие в крупността на кадъра, или в избора на гледна точка, или в подбора и подредбата на осветление, а много често е в това дали изобщо да включиш или не камерата. И именно в изграждането на работещ механизъм и на приложим алгоритъм за вземане на решения, изправен пред творчески и технологични предизвикателства при отразяване на извънредни ситуации, ни позволява да се фокусираме върху професионалните отговорности и тяхното безусловно изпълнение.

## ПРИНОСИ

Приносите на настоящия дисертационен труд към научната и научно-приложната сфера могат да бъдат формулирани по следния начин:

1. За пръв път е направен опит за представяне, обобщение и анализ на работата на снимачния телевизионен екип при отразяване на кризисни ситуации, като е използван изцяло подхода, базиран на личен професионален опит - както на автора, така и водещи практики от медийната сфера в България, а именно т.нар. *Leading by example* – личният пример като вид професионална кохезия.

2. За пръв път се извежда обобщена теза за кохерентността между мултипрофилната подготовка и взимането на бързи, ясни и далновидни решения под напрежение по време на отразяването на извънредни новини и кризисни събития, които да доведат до успешна реализация на телевизионния продукт.

3. За пръв път цялостно са категоризирани, изследвани и презентирани с конкретни примери видовете предизвикателства, които стоят пред българските снимачни екипи в последните 15 - 20 години при отразяване на извънредни новини от „горещи“ точки, като се акцентира и върху "медиаморфозния" характер на всички нови дигитални промени.

4. По забележителен начин и с безценния си опит едни от най-разпознаваемите журналисти на нашето време, колеги, преподаватели и водещи журналисти от национални телевизии допълват, но по автентичен начин, обобщават тезата и допринасят за нейната актуалност, важност и необходимост – за тези, които идват след нас и ще поемат по нашите стъпки.

5. Този научен труд, който обобщава категоризираните предизвикателства и техните възможни решения с реални примери от работата на терен би послужил като наръчник, като полезно четиво за всички, които се интересуват от телевизионното операторско майсторство при отразяване на новинарски събития, актуални предавания и документални телевизионни филми.

6. Настоящото дисертационно изследване е цялостен съдържателен обзор на разгледания период на отразяване от гледна точка на предизвикателствата пред снимачните екипи по време

на кризисни ситуации, военни конфликти, природни бедствия и др. за българския телевизионния ефир, като поставя отправна точка за бъдещи научно-практически търсения.

**С уважение,**

**Борис Пинтев**

**20 Октомври, 2023**